

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 442/2023-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti **Ko-pra, s. r. o.**, Strmá 19, Banská Bystrica, IČO 44 669 119, zastúpenej advokátom Mgr. Petrom Noskom, Družby 14, Banská Bystrica, proti postupu Okresného súdu Banská Bystrica v konaní vedenom pod sp. zn. 60 Cb 8/2011 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Banská Bystrica v konaní vedenom pod sp. zn. 60 Cb 8/2011 **b o l i p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie jej veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie v sume **2 000 eur**, ktoré jej **j e** Okresný súd Banská Bystrica **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.
4. Náhradu trov konania pred ústavným súdom sťažovateľke **n e p r i z n á v a**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 442/2023-18 z 15. augusta 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky, doručenú mu 21. marca 2023, v časti, ktorou sa domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov

podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Banská Bystrica (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 60 Cb 8/2011 (ďalej len „napadnuté konanie“). Vo zvyšnej časti vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 35 ods. 1 ústavy ústavný súd ústavnú sťažnosť odmietol z dôvodu nesplnenia zákonom ustanovených náležitostí [§ 56 ods. 2 písm. c) zákona o ústavnom súde] a vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy ústavnú sťažnosť odmietol z dôvodu jej zjavnej neopodstatnenosti [§ 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde].

1.1. Okrem vyslovenia namietaného porušenia práv sťažovateľky sa súčasne domáha priznania primeraného finančného zadosťučinenia v sume 4 000 eur. Uložiť okresnému súdu povinnosť vo veci konať bez zbytočných prietáhov sťažovateľka nežiadala.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a pripojeného spisového materiálu vyplýva, že na okresnom súde sťažovateľka ako žalobkyňa vedie súdy spor o zaplatenie 116 432, 85 eur s príslušenstvom začatý podaním návrhu na vydanie platobného rozkazu 30. októbra 2010. Okresný súd po viac ako 9 rokoch vo veci prvýkrát meritorne rozhodol rozsudkom č. k. 60 Cb 8/2011-785 z 11. apríla 2019, ktorým konanie v časti uplatneného úroku z omeškania zastavil (výrok I), žalobu v prevyšujúcej časti zamietol (výrok II) a žalovanému priznal náhradu trov konania v celom rozsahu (výrok III). Na základe odvolania sťažovateľky Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) uznesením č. k. 43Cob 87/2019-896 z 30. januára 2020 rozsudok súdu prvej inštancie v časti výroku II a III zrušil a vec vrátil na nové konanie. Okresný súd vo veci znova rozhodol rozsudkom č. k. 60 Cb 8/2011-1127 z 19. apríla 2023, ktorý expedoval až 14. septembra 2023 a v súčasnosti sa spis ešte stále nachádza na okresnom súde.

II.

Argumentácia sťažovateľky

3. Sťažovateľka považuje postup okresného súdu za rozporný so zásadou rýchlosti a hospodárnosti konania, keďže ani po viac ako štyroch rokoch okresný súd nerozhodol jej návrhu na vykonanie dôkazov. Tvrdí, že jej vec nevykazuje zvýšenú právnu náročnosť a okresný súd nerešpektovaním odvolacím súdom jednoznačne formulovaných záverov dlhodobo spôsobuje zbytočné prietahy v konaní, keď od sťažovateľky ako žalobkyne v rozpore so zásadou kontradiktórnosti sporových strán a nad rámec procesnej obrany žalovaného z vlastnej iniciatívy požaduje od nej špecifikáciu nárokov, ktoré po rozhodnutí odvolacieho súdu už vôbec nie sú sporné. Požadované finančné zadosťučinenie v sume 4 000 eur považuje za primerané, keďže eventuálne rozhodnutie o porušení jej základných práv sa javí ako nedostatočný kompenzačný nástroj, ktorý so zreteľom na dlhodobý a ľahkovážny prístup orgánu verejnej moci nie je spôsobilý obnoviť dôveru sťažovateľky v účinnú a spravodlivú justíciu. Nečinnosť a bezdôvodné predlžovanie už aj tak reštančnej veci predstavuje okrem neodôvodnených prietáhov v konaní tiež intenzívny zásah do právneho postavenia sťažovateľky ako obchodnej spoločnosti, ktorá je tak vystavená pretrvávajúcemu stavu právnej neistoty.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

4. Okresný súd vo svojom vyjadrení č. k. Spr 4026/2023 z 18. apríla 2023, o ktoré ho požiadal ústavný súd ešte vo fáze predbežného prerokovania ústavnej sťažnosti (§ 56 ods. 6 veta za bodkočiarkou zákona o ústavnom súde), uviedol, že celkovú dĺžku konania viac ako 11 rokov nepovažuje za primeranú, k čomu však neprispel len postup súdu, ale aj postup strán konania (dokazovanie, mimosúdne rokovanie o uzavretí zmluvy, ospravedlnenia z neprítomnosti na pojednávaní, žiadosti o predĺženie lehôt na vyjadrenie, návrh na prerušenie konania, zmeškanie lehôt na podanie vyjadrení), ako i mimoriadna situácia v súvislosti s ochorením COVID-19 a s ňou súvisiace opatrenia najmä v rokoch 2020 a 2021.

4.1. Predseda okresného súdu poukázal na to, že sťažovateľku informoval o vybavení jej sťažnosti na prieťahy v konaní naposledy listom č. k. Spr 3013/21 zo 16. februára 2022. Vzhľadom na predchádzajúce zistené nedostatky, ako i na celkovú dĺžku konania vykonáva predseda okresného súdu dohľad nad plynulosťou konania, avšak jeho kompetencie súdu sú obmedzené a nemôžu zasahovať do rozhodovacej činnosti súdu (i procesného postupu súdu) a nezávislosti sudcu.

4.2. K veci sa vyjadrila aj zákonná sudkyňa, ktorá podrobne opísala chronologický priebeh napadnutého konania s poukázaním na krátkodobé obdobia nečinnosti v postupe okresného súdu (roky 2011, 2013, 2014) spôsobené výlučne jej nadmernou pracovnou zaťaženosťou. Uviedla, že ide o skutkovo náročnú vec, v ktorej konajúci súd vykonal rozsiahle dokazovanie výsluchom sporových strán, 11 svedkov, znaleckým dokazovaním (súdny spis mal približne 782 listov), pričom sťažovateľkou navrhovaný dôkaz nevykonala, čo však náležite odôvodnil v rozsudku č. k. 60 Cb 8/2011-785 z 11. apríla 2019. Od právoplatnosti zrušujúceho uznesenia krajského súdu č. k. 43Cob 87/2019-896 z 30. januára 2020 zákonná sudkyňa, uvádzajúc prehľad nariadených a realizovaných pojednávaní, poukázala aj na obdobie pandemickej situácie COVID-19 (r. 2020 – 2021), ktorá bránila plynulému postupu súdu s ohľadom na nemožnosť vykonania dokazovania výsluchom sporových strán a svedkov. Dokazovanie bolo ukončené na pojednávaní 17. februára 2022, ktoré súd odročil na účel vyhlásenia rozsudku na 19. apríl 2023. V doplnení svojho vyjadrenia z 23. septembra 2023 okresný súd uviedol, že od vyhlásenia rozsudku č. k. 60 Cb 8/2011 z 19. apríla 2023 bol vykonaný len úkon odoslania rozsudku 14. septembra 2023.

III.2. Replika sťažovateľky:

5. Sťažovateľka v lehote určenej ústavným súdom repliku nepredložila (výzva doručená právnomu zástupcovi 20. septembra 2023, pozn.), čím nevyužila možnosť priamo ponúknuť týmto procesným inštitútom, ktorý má smerovať k posilneniu prejednávacieho princípu v konaní pred ústavným súdom.

IV. Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov konania a predloženého súdneho spisu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

7. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru – m. m. I. ÚS 304/2021, I. ÚS 444/2021, pozn.) je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom znamenajúcim nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. II. ÚS 118/2019, I. ÚS 250/2020).

8. Pri posudzovaní otázky, či v okolnostiach konkrétneho súdneho konania došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade s doterajšou judikatúrou [m. m. III. ÚS 241/2017, I. ÚS 17/2022, rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Frydlender proti Francúzsku z 27. 6. 2000, č. 30979/96 a vo veci Záborský a Šmáriková proti Slovensku zo 16. 12. 2003, č. 58172/00] zohľadňuje (1) právnu a faktickú zložitost' veci, o ktorej všeobecný súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu, a prihliada sa pritom aj na význam konania pre sťažovateľa.

9. V konkrétnom posudzovanom prípade sťažovateľky ústavný súd nepostupoval striktnie podľa uvedených kritérií, hoci napadnuté konanie vykazuje určitú skutkovú náročnosť (výsluch vysokého počtu svedkov či znalecké dokazovanie, pozn.) a sťažovateľka svojím správaním výrazne k dĺžke konania neprispela. Bez potreby podrobných analýz konštatuje, že okresný súd v predmetnej veci dlhé roky riadne nekonal a jednotlivé úkony príliš často vykonával nesústreďene a so značným časovým odstupom. Súdne konanie trvajúce 11 rokov s absenciou právoplatného rozhodnutia vo veci zo strany všeobecného súdu *prima facie* odôvodňuje vyslovenie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a rovnako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote vo vzťahu k strane, ktorá je subjektom takéhoto konania.

10. Existenciu zbytočných prietáhov možno v postupe okresného súdu konštatovať aj vo fáze písomného vyhotovenia rozsudku č. k. 60 Cb 8/2011-1127 z 19. apríla 2023, ktorý bol sporovým stranám odoslaný až 14. septembra 2023 (takmer 5 mesiacov po jeho vyhlásení). Overením aktuálneho stavu napadnutého konania ústavný súd zistil, že rozsudok č. k. 60 Cb 8/2011-1127 bol doručený obom stranám sporu (sťažovateľke ako žalobkyni 19. septembra 2023 a žalovanému 30. septembra 2023) a ku dňu rozhodovania ústavného súdu stále plynie lehota na podanie odvolania (súdny spis sa nachádza na tzv. lehote do 18. októbra 2023, pozn.), pričom za predpokladu jeho podania a postúpenia veci odvolaciemu súdu druhé zrušenie napadnutého rozsudku už neprichádza do úvahy, a to pre § 390 CSP.

11. V konklúzii uvedeného ústavný súd uzatvára, že napadnuté konanie vykazuje zbytočné prieťahy, ktorými došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky (bod 1 výroku tohto nálezu).

12. Keďže zbytočné prieťahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnym a nesústređeným postupom, t. j. takým konaním, ktoré nevedie k odstráneniu právnej neistoty strán sporu (m. m. II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08, I. ÚS 223/2023), musí ústavný súd konštatovať, že okresný súd v napadnutom konaní osobitne po nadobudnutí účinnosti nového procesného kódexu 1. júla 2016 dostatočne nevyužil procesné nástroje, ktoré mu ponúka Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) vrátane uplatnenia zásady sudcovskej prospektívnej koncentrácie konania (§ 153 v spojení s § 470 ods. 1 a 2 CSP), čo by mu umožnilo vo veci oveľa rýchlejšie a efektívnejšie rozhodnúť (k tomu napr. I. ÚS 7/2022). Okresný súd tak nesie zodpovednosť nielen za nečinnosť v danej veci, ale hlavne za svoj nesústređený postup, ktorý nemožno nijako rozumne ospravedlniť. Ani objektívnymi okolnosťami spôsobená prekážka (pandémia ochorenia COVID-19) nie je v okolnostiach danej veci spôsobilá zbaviť bývalý okresný súd zodpovednosti za jeho neefektívny postup, nečinnosť a neprímeranú celkovú dĺžku konania, keďže vec mohla a mala byť rozhodnutá dávno pred týmito obdobím.

13. K námietkam sťažovateľky týkajúcim sa požiadavky okresného súdu k špecifikácii žalobných nárokov ústavný súd pripomína, a to *pro futuro* nielen okresnému súdu, čl. 17 CSP a dôsledné využitie jeho ďalších inštitútov vrátane prostriedkov procesného útoku a procesnej obrany za rešpektovania § 470 ods. 2 druhej vety CSP (keďže konanie začalo pred 1. júlom 2016). Účelom a zmyslom týchto procesných prostriedkov je najmä prispieť k naplneniu princípu procesnej ekonomie vrátane rýchlosti konania, zabrániť zdržiavaniu konania a motivačne pôsobiť na strany sporu, aby procesné úkony vykonávali včas. Tieto prostriedky zároveň limitujú aj navrhovanie dôkazov (v danej veci nových dôkazov) počas súdneho sporu s prihliadnutím na aktivitu strán, ktorých cieľom by malo byť rýchle a hospodárne vyriešenie ich vzájomného sporu. Zodpovednosť za výsledok sporu patrí sporovým stranám, ktoré majú v spore preukázať vysokú mieru procesnej aktivity a svoje skutkové tvrdenia dokázať. Procesná aktivita má mať na zreteli najmä časové kritérium, a to včasnosť, ktorú posudzuje podľa vlastnej úvahy konajúci súd (osobitne s dôrazom na naplnenie požiadavky hospodárnosti a rýchlosti vedenia súdneho sporu). Procesná strana, a to nielen žalobca, taktiež zodpovedá za skutkový základ sporu. Civilné sporové konanie osobitne po 1. júli 2016 je konaním dôkazným, ovládaným tzv. prejednávacím princípom (princípom formálnej pravdy). V takomto type konania sú sporové strany povinné substancovať svoje skutkové tvrdenia a dôkazné návrhy v jednotlivých procesných úkonoch (povinnosť tvrdenia a dôkazná povinnosť).

14. Ústavný súd pri posudzovaní danej veci však nemohol opomenúť ani časový moment doručenia ústavnej sťažnosti sťažovateľky (21. marca 2023) krátko pred ukončením veci súdom prvej inštancie, ktorý odročil pojednávanie na účel vyhlásenia rozsudku na 19. apríl 2023. Napriek tomu, že predmetný súdny spor trval neprímerane dlho, v súdnom konaní začatom v roku 2010 sa sťažovateľka mohla domáhať ochrany svojho práva na prejednanie jej veci v primeranej lehote už oveľa skôr v súlade so zásadou „*vigilantibus iura scripta sunt*“, t. j. „práva patria len bdelym (pozorným, ostražitým, opatrným, starostlivým)“, teda tým, ktorí sa aktívne zaujímajú o ochranu a výkon svojich práv, ktorá vyžaduje, aby aj strana sporu sledovala svoje subjektívne práva a robila také kroky, v dôsledku ktorých by nedochádzalo k ich ohrozovaniu a poškodzovaniu.

15. S ohľadom na to, že napadnuté konanie nie je dosiaľ právoplatne skončené, bolo by namieste aj prikázať okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov [čl. 127 ods. 2 druhá veta ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde]. Keďže sťažovateľka v petite ústavnej sťažnosti túto požiadavku nevzniesla, ústavný súd, súc v zmysle § 45 zákona o ústavnom súde viazaný rozsahom a dôvodmi návrhu na začatie konania, povinnosť konať bez zbytočných prietáhov okresnému súdu uložiť nemohol.

V.

Primerané finančné zadost'učinenie

16. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadost'učinení, ktorého cieľom je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. IV. ÚS 210/04, I. ÚS 164/2018), ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

17. Ústavný súd pri rozhodovaní o návrhu sťažovateľky na priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v sume 4 000 eur, berúc do úvahy najmä predmet konania, obdobie a intenzitu právnej neistoty sťažovateľky ako právnickej osoby, ako aj časový moment podania ústavnej sťažnosti, považoval za primerané finančné zadost'učinenie podľa čl. 127 ods. 3 ústavy a § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde priznanie sumy 2 000 eur (bod 2 výroku tohto nálezu), majúc na pamäti, že cieľom priznania primeraného finančného zadost'učinenia je zmiernenie ujmy pocit'ovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, nie získanie iného majetkového prospechu; vo zvyšnej časti návrhu sťažovateľky nevyhovel (bod 3 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

18. Náhradu trov konania pred ústavným súdom ústavný súd sťažovateľke nepriznal (bod 4 výroku tohto nálezu), vychádzajúc z § 73 zákona o ústavnom súde, ktorý nestavia právo na náhradu trov konania do nárokovateľnej polohy, ako je to v iných druhoch regulovaných právno-aplikačných procesoch (napr. civilné sporové konanie, správne súdne konanie, exekučné konanie a ďalšie). Ústavný súd teda disponuje širokým priestorom na úvahu o tom, či vôbec priznať náhradu trov konania, a ak áno, v akom rozsahu (III. ÚS 209/2020, I. ÚS 357/2021, I. ÚS 418/2022).

19. Keďže ústavná sťažnosť bola celkovo odôvodnená veľmi úsporne až nedbalo (vrátane použitia odkazu na ustanovenia od 1. marca 2019 zrušeného zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov – bod 4 uznesenia ústavného súdu č. k. I. ÚS 442/2023-18 z 15. augusta 2023) a sťažovateľka bola so svojím sťažnostným návrhom úspešná len v časti, ústavný súd aj vzhľadom na celkové už opísané okolnosti prípadu nevyužil oprávnenie (nie povinnosť) priznať sťažovateľke aj náhradu trov konania, považujúc výrok o porušení označených práv a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v okolnostiach

danej veci za postačujúce, pričom sťažovateľka ani osobitne náhradu trov konania pred ústavným súdom nežiadala (bod 4 výroku tohto nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. októbra 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu